

«Αρχαία Ελληνική Γραμματεία»

σύγχρονη και ανυπέρβλητη...

Οδυσσέα ΧΑΤΖΟΠΟΥΠΟΥ(*)

Δεν έχω σκοπό να συγκρίνω τον εαυτό μου με τα μεγέθη του Κοραή ή του Συκουτρή. Είμαι ένας άνθρωπος – «καλός αλήτης» λένε ορισμένοι – που εργάζομαι στον χώρο του βιβλίου επί σαράντα χρόνια, τα δέκα ως υπάλληλος και τα τριάντα ως εργοδότης. Καθώς ο κοινωνικός μου κύκλος αρχίζει από τα πιο «χαμηλά» σπίτια και φτάνει ως τα πιο «ψηλά», έχω γνωρίσει πολλούς και έχω ζήσει πολλά. Για ό,τι μιλάω τα ξέρω καλά.

Μίλησε προ καιρού ο πρωθυπουργός για «νταβατζήδες». Μιλάει και ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης για «διαπλεκόμενους». Όλοι κατά καιρούς μιλάνε για κάτι.

Σ' ένα κράτος, όμως, που προσωπικά αμφιβάλλω αν στον λεγόμενο ελεύθερο βίο της σύγχρονης ιστορίας του κέρδισε ποτέ πραγματικά αυτή την ελευθερία, αυτό που τους νοιάζει είναι να βάλουν στην άκρη την ιστορία μας και την παράδοσή μας και να μας κάνουν φίλους με τους «γείτονες» – και δεν ντρέπονται!

Σήμερα μεγαλώνουμε παιδιά χωρίς ιστορία. Κι αφού δεν τους ενδιαφέρουν τα χρόνια της πρόσφατης ιστορίας μας, αφού δεν τους ενδιαφέρουν οι τέσσερις αιώνες της δουλείας – που τις συνέπειές τους πληρώνουμε ακόμα και σήμερα – έχουμε εμείς τώρα την απαίτηση να τους ενδιαφέρει η κλασική Ελλάδα;

Είμαι οργισμένος, ιδίως τον τελευταίο καιρό, που βλέπω στον ξένο Τύπο να δημοσιεύονται αναφορές αβάσιμες και ανιστόρητες για την Ελληνική Αρχαιότητα, κι αυτά όλα να ανα-

παράγονται από τον ελληνικό Τύπο και τα μαζικά μέσα ενημέρωσης χωρίς κανένα σχολιασμό, χωρίς καμιά κριτική ή ανασκευή, χωρίς καμιά διάθεση για σωστή καθοδήγηση της νέας γενιάς τουλάχιστον.

Ζητάω από έναν πνευματικό άνθρωπο αυτής της χώρας να πάρει επιτέλους ξεκάθαρα θέση – κι όχι να ψάχνει για μια θεσούλα κοινωνικής αγνώρισης ή για μια θέση στον τάφο της υστεροφημίας.

Ζητάω μια θέση ευθύνης και αδιαφορώ που άρχισαν να μας λένε και γραφικούς. Το είπα και πριν: οι επιθέσεις και η συκοφάντηση είναι το μόνο που δεν μας έλειψε όλα αυτά τα δεκαπέντε χρόνια της Αρχαίας Γραμματείας. Αλλά, σκέπτομαι, εδώ δεν δίστασαν μπροστά σ' έναν Κοραή και σ' έναν Συκουτρή, θα διστάσουν μπροστά σ' εμάς για να λασπολογήσουν;

Αλλά και η άλλη εξουσία, η εξ ορισμού πνευματική, η Εκκλησία, πόσο παρακινείται από την υποτιθέμενη πνευματικότητά της για να διαφοροποιηθεί;

Ελληνισμός και χριστιανισμός είναι έννοιες διαφορετικές, κοσμοθεωρίες αντίθετες. Τον ελληνισμό τον ενδιαφέρει ο άνθρωπος, τον χριστιανισμό – και όλες τις θρησκείες – τον ενδιαφέρει η μάζα. **Ο χριστιανισμός βρήκε έναν ελληνισμό με πολιτισμική και γλωσσική επιρροή από το Γιβραλτάρ μέχρι την Ινδία, και σήμερα διεκδικεί τις δάφνες για τη «διάσωση» αυτού του συρρικνωμένου – πολιτιστικά, αλλά και συνειδησιακά – κομματιού του ελληνισμού που απόμεινε!**

Αναφέρθηκα στον Αδαμάντιο Κοραή. Κάποτε επισκέφθηκε τον Κοραή ο Ρήγας Φεραίος και του ζήτησε την υποστήριξή του προς το επαναστατικό κίνημα. Οι λόγοι ήταν δύο: πρώτον, το κύρος του ονόματος Κοραή και δεύτερον το ότι ο Έλληνας σοφός ήταν πρωτοσύμβουλος του Ναπολέοντα, τον οποίο συνεπώς θα μπορούσε να επηρεάσει ευνοϊκά για το ελληνικό ζήτημα. Όταν ο Κοραής ρώτησε τον Ρήγα για την παιδεία των Ελλήνων, ο τελευταίος γέλασε και του είπε πως είναι αγράμματοι. Ο Κοραής τότε ανταπάντησε ότι δεν μπορεί να μπει σε μια καταδικασμένη υπόθεση, διότι, κι αν ακόμα η επανάσταση κερδηθεί, ούτε καρπούς γνήσιους θα μπορούσε να δώσει ούτε αληθινά ανεξάρτητο κράτος θα μπορούσε να δημιουργήσει. Όλα θα ήταν υπό την κυριαρχία των ξένων δυνάμεων – όπως και έγινε, από τον Τζορτζ Κάνιγκ μέχρι τον Τζορτζ Μπους...

Ο πανέξυπνος Κοραής ήξερε ότι το ενδιαφέρον των «συμμάχων» και προστατών μας δύσκολα θα μετακινούνταν διαχρονικά από τη γνωστή γείτονα – όπως επίσης έγινε. Γι' αυτό άλλωστε ήταν πρωτοσύμβουλος του Ναπολέοντα και όχι πρωτοσύμβουλος του Μαξίμου...

Βασική μου απόφαση αποτελούσε και αποτελεί η ολοκλήρωση της σειράς: Αρχαία Ελληνική Γραμματεία «ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ». Διότι, πέρα από την αδράνεια της Ακαδημίας και του Κράτους, υπήρξαν μεμονωμένες προσπάθειες ιδιωτών εκδοτών να κυκλοφορήσουν τους αρχαίους συγγραφείς, αλλά κι αυτές, άλλες λιγότερο άλλες περισσότερο, έμειναν ανολοκλήρωτες.

Π. ΠΙΡΕΚΑΣ: «Σαντορίνη» (λάδι σε μουσαμά)

Με τους Αρχαίους τα πράγματα εξελίχθηκαν διαφορετικά. Τόσο ως προς την αποδοχή όσο και ως προς τις αντιδράσεις. Αυτά ήταν που, όπως είπα, μ' έκαναν σοφότερο.

Σκεπτόμουν ότι σε άλλες χώρες τέτοια έργα τ' αναλαμβάνουν ακαδημίες, πανεπιστήμια, κληροδοτήματα. Επί παραδείγματι, η σειρά Loed, που έχει πίσω της ένα πανίσχυρο κληροδοτήμα.

Στην περίπτωση μας όχι για τέτοιες «πολυτέλειες» δεν μπορούμε να μιλήσουμε, αλλά αντίθετα για πολεμική και αντίδραση, άλλοτε άμεσα και άλλοτε – τις πιο πολλές φορές – με υπονοούμενα. Συν τω χρόνω κατάλαβα ότι η αντίδραση είχε μεν να κάνει και με τη δική μας προσπάθεια ειδικά, ήταν όμως σύμφωνη και με το κλίμα των ημερών μας, όπως διαμορφώθηκε μέσα σε μια ελληνική κοινωνία που χάνει, τις τελευταίες δεκαετίες

ολοένα περισσότερο, τον πνευματικό προσανατολισμό της.

Η πνευματική υστέρηση, ήταν το ένα. Το άλλο, άμεσα φυσικά συνδεδεμένο με το πρώτο, είναι η πολιτική και κοινωνική μας υστέρηση, για την οποία η ευθύνη πρέπει να αναζητηθεί στις πολιτικές και ιδεολογικές επιλογές του νέου ελληνισμού καθ' όλο σχεδόν το διάστημα του ελεύθερου βίου της σύγχρονης ιστορίας μας.

Οι επιλογές αυτές αντιμετώπισαν τον Νεοέλληνα όχι ως Έλληνα αλλά σαν Ρωμό, προσπάθησαν δημιουργώντας «το υβρίδιο της νέας ρωμοσύνης» να αναδείξουν το Βυζάντιο και την ορθόδοξη πίστη σε «πνευματική» ταυτότητα του σύγχρονου ελληνισμού.

Σπουδαγμένοι στην Ευρώπη, ορθόδοξοι και μαρξιστές, μια φαινομενικώς ετερόκλητη πλην σε απόλυτη σύμπτωση συμμαχία, αμήχανοι αν

όχι εχθρικοί προς ό,τι θύμιζε αρχαία Ελλάδα, επιδίωξαν να αναγάγουν τις ρίζες του νέου ελληνισμού στον βυζαντινισμό.

«Βέβαια, το πνευματικό αυτό «εγχείρημα» δεν ήταν απρόβλεπτο ούτε καινούριο. Είχε τις ρίζες του στο 1821, όταν οι οπλαρχηγοί δεν μπόρεσαν να ενώσουν τα όπλα και ηττήθηκαν από τους προεστούς και τους πολιτικούς που στηρίζονταν στην Ευρώπη, στην επιπόνηση του εμφυλίου, στον πλούτο και στην ορθοδοξία...» γράφει ο Λάκης Αποστολόπουλος. Προσωπικά βλέπω την αντίληψη αυτή, όπως μεταμφιέζεται και μεταλλάσσεται κατά καιρούς, σαν μια από τις κυριότερες αιτίες της νεοελληνικής κακοδαιμονίας.

Η ιστορική και πολιτιστική παρουσία των Ελλήνων χάνεται στα βάθη του χρόνου, πολλούς αιώνες πριν από την έλευση του Χριστού και τη δημι-

Ν. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ-ΓΚΙΚΑΣ: «Ο κήπος - Ύδρα» (ακουαρέλα σε χαρτί)

ουργία της χριστιανικής Εκκλησίας.

Οι σημερινοί επίγονοι των ιστορικών διωκτών του ελληνικού πνεύματος, στην καλύτερη – αλλά και πιο τραγελαφική – περίπτωση κάνουν λόγο για ελληνοχριστιανισμό, το αντιφατικό αυτό ιδεολόγημα με το οποίο επένδυσαν, σε διάφορες περιόδους της σύγχρονης ιστορίας μας, την κυριαρχία που θέλησαν (και κατάφεραν) ν' ασκήσουν στην ελληνική κοινωνία και πάνω στο οποίο στερώνουν τον καθεστωτικό τους ρόλο. Αλλά, όπως γράφει ο Κορνήλιος Καστοριάδης,

«ή θεωρεί κανείς σημείο αφετηρίας τον Επιτάφιο του Περικλή ή είναι με

τους βυζαντινούς αυτοκράτορες. Ή θεωρούμε την αρχαία αθηναϊκή δημοκρατία πρότυπο και σπέρμα ή είμαστε με τη βυζαντινή θεοκρατία. Όμως τα δύο μαζί δεν συμβιβάζονται...»

Δεν είναι όμως αυτή η μόνη μαρτυρία που θα μπορούσα να επικαλεστώ. Για το άλυτο αυτό πρόβλημα ταυτότητας του σύγχρονου ελληνισμού μπορώ να παραπέμψω στους λόγους του Ελευθερίου Βενιζέλου:

«Ο Ελληνισμός υπήρξεν αιώνας όλους προ του Χριστιανισμού και προσθέτω ακόμη ότι η λαμπρότερα περίοδος του ελληνικού πολιτισμού είναι ατυχώς η αρχαιότερα. Ο Ελλη-

νισμός, ο καταυγάζων δι' ανεσπέρου φωτός και ημάς τους νάνους απογόνους, δεν είναι ο πρόσφατος, δεν είναι ο Χριστιανικός Ελληνισμός, αλλ' είναι ο Ελληνισμός των εθνικών χρόνων.

(...) Δεν δύναμαι, λοιπόν, να εννοήσω πώς άνδρες κατ' εξοχήν φιλελεύθεροι είναι δυνατόν (...) να σας λέγουν ότι η έννοια του Ελληνισμού ταυτίζεται προς την έννοια της Ορθοδοξίας, ενώ δεν υπάρχουν ίσως δυστυχώς δύο τόσον αντίθετοι προς αλλήλας όσον είναι σήμερα η έννοια του Ελληνισμού προς το επικρατούν μέρος της Ορθοδοξίας.»

Τελειώνοντας, το σύντομο αυτό σημείωμά μου, θα ήθελα να παραθέσω ένα απόσπασμα του Κώστα Γεωργουσόπουλου.

«Επτακόσιοι τόμοι με τους αρχαίους συγγραφείς, με το πρωτότυπο και τη μετάφραση, με εισαγωγές, αναλύσεις και σχόλια, δεν είναι απλώς ένας εκδοτικός άθλος, δεν είναι μια προσφορά ανάλογη με τις διαθέσιμες πακτωλούς χρημάτων και χορηγιών σειρές των εκδόσεων Bude και Loeb, που έχουν ανάλογη δομή και εκλαϊκευτικό στόχο, είναι ένας εκδοτικός Διδάσκαλος του Γένους, μια εθνική προσφορά.

Ακούγονται συχνά γκρίνιες από τους ζηλόφθονους, τους μίζερους, τους συμπλεγματούς, που ψάχνουν ψείρες στ' άχυρα, που αλιεύουν σ' ένα πέλαγος λέξεων και σε βουνά παραγράφων κάποια μεταφραστικά αποτήματα, κάποια παροράματα.

Ο Χαϊζόπουλος είναι ένας Ρομπέν των Δασών των εκδόσεων. Κλέβει τους σπουδαγμένους, παραβιάζει τις βιβλιοθήκες τους και μοιράζει στον αποκληρωμένο Έλληνα την προγονική του κληρονομιά...»

Η ανταπόκριση του Έλληνα αναγνώστη αποτελεί για μας εντολή για τη συνέχιση και ολοκλήρωση του έργου.

* Ο Οδυσσέας Χαϊζόπουλος είναι εκδότης (εκδόσεις «ΚΑΚΤΟΣ»), πραγματοποιεί και διευθύνει τη σειρά εκδόσεων «ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ» (Αρχαία Ελληνική Γραμματεία).